

راهنمای روزنامه‌نگاران حوزه کودک
نحوه مصاحبه با کودکان قربانی شکنجه،
آزار و مبتلابه تروما

مرکز عدالت
برای کودکان و نوجوانان

راهنمای روزنامه نگاران حوزه کودک
نحوه مصاحبه با کودکان قربانی شکنجه،
آزار و مبتلابه تروما

۳

مقدمه

۵

۱ مبانی حقوقی ممنوعیت شکنجه

۶

نقض حقوق کودکان در بازداشتگاه‌ها و اسناد بین‌المللی قابل استناد
در عدالت برای نوجوانان

۷

شکنجه چیست و دولت‌ها چگونه آن را توجیه می‌کنند؟

۱۰

۲ چگونگی مصاحبه با قربانی برای ثبت موارد شکنجه

۱۳

چالش‌ها و محدودیت‌های مصاحبه با قربانیان شکنجه

۱۳

پرسش‌های کلیدی در ارزیابی احتمال شکنجه

۱۴

شرایط ضروری و مهارت‌های مصاحبه با قربانیان شکنجه

۱۵

تکنیک سوالات باز در مصاحبه با قربانیان شکنجه

۱۸

روزنامه نگاران به چه مقدار از جزئیات نیاز دارند؟

۱۸

الزامات مصاحبه با کودکان

۲۰

۳ چگونگی ایجاد رابطه و اعتمادسازی با فرد آسیب‌دیده

۲۲

آسیب مجدد و ضرورت توقف مصاحبه

۲۳

ملاحظات مصاحبه با LGBTQI یا دگرباشان جنسی

۲۴

ایجاد رابطه سازنده با کودکان

مقدمه

شکنجه هم در قوانین داخلی و هم در قوانین بین‌المللی نفی و ممنوع شده و هیچ دولتی در هیچ شرایطی مجاز به اعمال شکنجه علیه شهروندان نیست. شکنجه اشکال مختلف و تبعات جسمی و روانی متفاوتی نیز به همراه دارد، آنچه مهم است اینکه به عنوان روزنامه‌نگار نباید از کنار مصادیق شکنجه به سادگی بگذریم. کشف حقیقت به عنوان یک اصل روزنامه‌نگاری، وقتی به مساله‌ای تحت عنوان شکنجه می‌رسد، توجه بیشتری را می‌طلبد.

این راهنما می‌کوشد ضمن تشریح مصادیق شکنجه، اصول حرفه‌ای برای انجام مصاحبه با قربانیان شکنجه، آزار و مبتلا به تروما را یادآوری و به روزنامه‌نگاران بیاموزد که در مواجهه با کودکان قربانی شکنجه، چگونه ارتباط برقرار و به صورت سازنده مصاحبه کنند، تا هم به کشف حقیقت کمک کنند و هم باعث آسیب مجدد به قربانی نشوند.

بخش اول:

مبانے حقوقے

ممنوعیت شکنجه

مبانی حقوق ممنوعیت شکنجه

نقض حقوق کودکان در بازداشتگاهها و اسناد بین‌المللی قابل استناد در عدالت برای نوجوانان

نقض حقوق بشر در بازداشتگاهها معمولا امر رایجی است. کودکان و بزرگسالانی که پای‌شان به بازداشتگاه باز می‌شود معمولا این موارد نقض حقوق بشر را تجربه می‌کنند:

شرایط وحشتناک بازداشت
که ممکن است به رفتار ظالمانه
و غیرانسانی تبدیل شود

بازداشت خودسرانه

شکنجه و آزار
از جمله خشونت جنسی

فقدان دادرسی عادلانه

عدم رعایت قانون
و محرومیت از حمایت‌های قانونی

نگه داشتن افراد در انفرادی
و منع برقراری هرگونه
تماس و ارتباط

این در حالی است که اسناد متعدد بین‌المللی بر رعایت حقوق بازداشت‌شدگان تصریح دارد. از جمله:

- میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR)؛
- کنوانسیون حقوق کودک (CRC)؛
- کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز (CAT) (ایران تاکنون به این کنوانسیون نپیوسته است)؛
- اعلامیه جهانی حقوق بشر - UDHR؛

شکنجه چیست و دولت‌ها چگونه آن را توجیه می‌کنند؟

براساس ماده ۱ کنوانسیون منع شکنجه (که ایران آن را نپذیرفته)، شکنجه عبارت است از:

هر عملی که به وسیله آن درد یا رنج شدید، اعم از جسمی یا روحی، عمداً بر شخص وارد شود؛

برای اهدافی مانند کسب اطلاعات یا اعتراف از فرد و یا علیه شخص ثالث تحت اجبار، ارباب اعمال شود؛

درد یا رنجی که به وسیله یا به تحریک، یا با رضایت یک مقام دولتی یا شخص دیگری که در مقام رسمی قرار دارد، ایجاد شده باشد؛

ماده ۳۷ کنوانسیون حقوق کودک در ممنوعیت شکنجه کودکان آورده: «هیچ کودکی نباید تحت شکنجه یا سایر رفتارها یا مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد. برای جرائمی که افراد زیر ۱۸ سال مرتکب می‌شوند، مجازات اعدام و حبس ابد بدون امکان آزادی نباید صادر شود.» ماده ۳۹ این کنوانسیون نیز تصریح دارد: «کشورهای طرف کنوانسیون باید تمام اقدامات لازم را برای تسریع بهبود جسمی و روحی و سازش اجتماعی کودک که قربانی بی‌توجهی، استثمار، سوءاستفاده، شکنجه یا سایر اعمال خشونت‌آمیز، غیرانسانی و تحقیر کننده یا جنگ بوده، انجام دهد. روند بهبودی و پیوستن مجدد این کودکان به جامعه می‌بایست در محیطی که موجب سلامت، عزت نفس و احترام به حیثیت آنان شود، انجام گیرد.»

به رغم ممنوعیت قانونی و به رغم اینکه ایران طبق قوانین داخلی (قانون اساسی) و بین‌المللی متعهد به پرهیز از شکنجه شده، باز در مواردی شکنجه اتفاق می‌افتد. دولت در چرایی وقوع شکنجه معمولاً چنین توجیهی دارد:

- امنیت ملی - درهم شکستن تروریست‌های مظنون؛
- اجرای قانون- اعتراف اجباری و جمع‌آوری اطلاعات برای رسیدگی به جرایم؛
- پیشگیری از تکرار جرم یا وقوع هرج و مرج و حفاظت از قانون؛

این مساله مختص ایران نیست، شکنجه در سرتاسر جهان حتی در «نظام‌های دموکراتیک» هم اتفاق می‌افتد.

هدف شکنجه‌گران از بین بردن عمدی رفاه جسمی و عاطفی افراد و گاهی حیثیت و اراده کل جوامع است. بسیاری از شکنجه‌گران تلاش می‌کنند تا اعمال شکنجه و بدرفتاری خود را با آوردن دلایلی مثل نیاز به جمع‌آوری اطلاعات توجیه کنند. همانطور که شکنجه به نام امنیت ملی یا مبارزه با تروریسم، یک اتفاق رایج در سراسر جهان است. ما شاهد این هستیم که این کلیشه مکرراً در تلویزیون و فیلم‌ها پخش می‌شود که در آن «آدم‌های خوب» باید جلوی «آدم‌های بد» را برای اجتناب از انجام جنایات علیه جمعیت‌های بزرگ بگیرند و تنها راه مجبور ساختن آنها برای به اشتراک گذاشتن جزئیات مهم، شکنجه آنها است. اما این تنها یک کلیشه با پیامدهای ویرانگر برای افراد آسیب دیده است.

با این حال، واقعیت این است که اکثر منابع -از جمله منابع نظامی که پرسنل آنها ادعایی شکنجه تروریست‌ها را کرده‌اند- اعتراف می‌کنند که اطلاعات جمع‌آوری شده، تحت چنین شرایطی اغلب معتبر یا مفید نیستند. چرا؟ زیرا افراد تحت فشار شدید اغلب هر چیزی می‌گویند تا شکنجه‌گر را متوقف کند. حتی اگر پاسخ‌های مورد نظر بازجو را نداشته باشند، ممکن است مطالبی را بیان کنند و سرخ‌های نادرستی ارائه دهند تا از شکنجه نجات پیدا کنند. شکنجه نه تنها جنایتکارانه و غیرانسانی است، بلکه برای اهداف ذکر شده توسط کشورهای که از آن استفاده می‌کنند نیز بی‌اثر است.

بخش دوم:

چگونگی مصاحبه با قربانی

برای ثبت موارد شکنجه

چگونگی مصاحبه با قربانی برای ثبت موارد شکنجه

روزنامه‌نگاران و وکلا برای دفاع از قربانیان و افراد آسیب‌دیده، لازم دارند تا نسبت به کم و کیف شکنجه مطلع شوند تا بتوانند آن را گزارش کنند. آنها برای گزارش‌دهی موارد شکنجه به این اطلاعات نیاز دارند:

شرح دقیق افراد درگیر
در دستگیری، بازداشت و
شکنجه

تاریخ و زمان تقریبی
شکنجه

شرایطی که منتج به شکنجه
گردیده، از جمله دستگیری یا
ربودن و بازداشت

شرح مشخصات شکنجه، از
جمله روش‌های مورد استفاده
در جریان شکنجه

شرح روال معمول در محل
بازداشت و حقیقت‌بدرفتاری
انجام شده

محتویات آنچه به شخص
گفته شده یا خواسته شده

شرح سلاح‌ها یا دیگر اشیاء
فیزیکی که مورد استفاده قرار
گرفته

جراحات جسمی وارد شده در
جریان شکنجه

اینکه آیا فرد مورد تجاوز
جنسی قرار گرفته است یا
خیر؟

اثبات اعتراف تحت شکنجه
مطابق با ادعای موکل

روزنامه‌نگاران و وکلایی که تحقیق در مورد جزئیات شکنجه را آغاز کرده‌اند باید بدانند:

۱- تعیین تاریخ و زمان تقریبی شکنجه، از جمله زمانی که آخرین مورد شکنجه یا بدرفتاری رخ داده، ممکن است آسان نباشد، زیرا ممکن است چندین مکان و عامل درگیر بوده باشند. پس انتظار نداشته باشید تسلسل تاریخی در شرح وقایع شکنجه گاهی درست باشد چرا که قربانیان معمولاً تمرکز لازم برای تشریح دقیق جزئیات را ندارند و به دلیل چشم‌بند ممکن است هوشیاری کامل نداشته‌اند. پس باید مکان‌ها، روش‌ها و حتی عوامل را با کنار هم چیدن داده‌ها، تجسم کرد.

۲- بر جمع‌آوری اطلاعات عوامل بازداشت، بازجویی و بدرفتاری هریک تمرکز کنید. شناخت ساختار عوامل دخیل، محل بازداشت، زبان و لهجه و مشخصات فیزیکی شکنجه‌گران و اسامی مستعاری که استفاده کرده‌اند، به کشف حقیقت کمک می‌کند.

۳- در صورت رضایت قربانی با نقاشی و ترسیم تصاویر و نحوه شکنجه و بدرفتاری ماموران و ابزارهایی که استفاده کرده‌اند، می‌توان اطلاعات مفیدی به دست آورد خصوصاً وقتی قربانی کودک است.

۴- انتظار نداشته باشید در طول یک مصاحبه، شرح کامل رویدادها را به دست آورید. بنابراین در طرح سوال‌ها باید دقت کنید که قربانی را تحت فشار و آسیب مجدد قرار ندهید. خصوصاً وقتی قربانی تجربه تحقیر یا تجاوز جنسی دارد.

۵- وقتی قربانی کودک است باید بدانید که ممکن است کودک مفهوم تجاوز جنسی را درک نکرده باشد و مواردی مثل لمس کردن، برهنگی اجباری و یا ضربه به آلت تناسلی را به عنوان تجاوز جنسی گزارش نکند، حال آنکه تمام این موارد تجاوز جنسی به شمار می‌آید. ضمن اینکه کودک ممکن است در جلسه اول، یا در اولین مصاحبه، به این موارد اشاره نکند ولی در جلسات بعدی و پس از اعتمادسازی به آنها بپردازد.

چالش‌ها و محدودیت‌های مصاحبه با قربانیان شکنجه

خبرنگاران و وکلا هنگام گفتگو با قربانیان شکنجه، با محدودیت‌ها و چالش‌هایی در کشف حقیقت و ابعاد شکنجه روبرو می‌شوند، این محدودیت‌ها را به خاطر بسپارید:

احتمال اینکه در اظهارات قربانی، ناسازگاری‌ها و شبهاتی وجود داشته باشد زیاد است. این لزوماً به معنای واقعی نبودن وقایع تعریف شده نیست.

بسیاری از قربانیان شکنجه، ممکن است در نتیجه تحمل درد و رنج شکنجه به اختلال شناختی مبتلا شده باشند.

ممکن است برای بدست آوردن تمام جزئیات و یا جزئیات کامل و دقیق به بیش از یک مصاحبه نیاز داشته باشید، پس خود را برای چندین و چند مصاحبه آماده کنید.

تعجیل در فرایند کشف حقیقت، می‌تواند به ایجاد آسیب مجدد به قربانی منجر شود، پس در این فرایند صبور باشید.

پرسش‌های کلیدی در ارزیابی احتمال شکنجه

به عنوان روزنامه‌نگار، وقتی تحقیقات در مورد قربانی یا قربانیان شکنجه را آغاز می‌کنید در ارزیابی احتمال شکنجه به پاسخ این پرسش‌ها نیاز دارید:

- آیا درد و رنج شدید جسمی یا روانی، عمداً به قربانی تحمیل شده است؟
- آیا پلیس یا سایر مقامات، نقش مجری یا دستوردهنده داشته‌اند؟
- آیا قربانی از خشونت جنسی، از جمله برهنگی اجباری رنج برده است؟
- آیا می‌توانید انگیزه شکنجه را مشخص کنید؟
- قبل، حین یا بعد از شکنجه یا بدرفتاری چه گفته شده است؟
- در زمان توسل به شکنجه و بدرفتاری یا قبل و بعد از آن، چه سوالاتی پرسیده شده است؟
- آیا از قربانی خواسته شده که چیزی را اعتراف یا سندی را امضا کند؟

- آیا عنصر ارعاب وجود داشته است؟
- آیا از عناصر قهری از جمله خشونت، تهدید به خشونت، تهدید استفاده از خشونت در برابر دیگران، سلاح، دادن وعده‌ها و غیره استفاده شده است؟

هرچه اطلاعات بیشتری در پاسخ به این پرسش‌ها جمع آوری کنید، نتایج تحقیقات پربارتر و قوی‌تر خواهد بود. با این حال برای بدست آوردن اطلاعات کامل، تعجیل نکنید، با صبوری و وقت کافی، در پی پاسخ این پرسش‌ها باشید و همیشه مراقب باشید، فرد را به آسیب مجدد دچار نسازید.

شرایط ضروری و مهارت‌های مصاحبه با قربانیان شکنجه

قبل از مصاحبه، مصاحبه‌کنندگان باید خود را با موارد مربوط به موضوع آشنا کرده و موضوعات بالقوه و کلیدی برای بحث در جریان مصاحبه را که برای گزارش مهم هستند، شناسایی کنند. در عین حال مصاحبه‌کنندگان باید به اندازه کافی انعطاف‌پذیر باشند تا بتوانند موضوعات جدید را در طول مصاحبه شناسایی و شامل سازند.

ایجاد ارتباط معنی‌دار بین مصاحبه‌کننده و مصاحبه‌شونده، کلید انجام یک مصاحبه موثر است. وقت گذاشتن برای ایجاد اعتماد و ارتباط، صحبت کردن در مورد موضوعات دشوار را برای مصاحبه‌شوندگان در هر سنی آسان‌تر می‌کند. نشان دادن احترام به مصاحبه‌شونده، توجه کامل به فرآیند مصاحبه، استفاده از حرکات غیرکلامی، برای نشان دادن توجه به مصاحبه‌شونده، توجه و تطابق با سبک ارتباطی مصاحبه‌شونده می‌تواند باعث ایجاد رابطه شود. باید برای ایجاد رابطه موثر میان دو طرف زمان برای بحث در مورد خانواده و سایر مسائل شخصی نیز در نظر گرفته شود. افراد را نباید مجبور ساخت که در مورد هر شکلی از شکنجه یا بدرفتاری تا زمانی که از انجام این کار راحت نباشند، صحبت کنند.

بنابراین رعایت این اصول برای انجام یک مصاحبه موثر ضروری است:

مصاحبه باید هدفمند و با بی‌طرفی انجام شود.

مصاحبه‌کننده باید از شرایط بازداشت و روش‌های شکنجه مورد استفاده در منطقه خاصی که قربانی ادعا می‌کند در آنجا بازداشت شده، آگاهی داشته باشد.

مصاحبه کننده باید از عواقب متداول شکنجه، آگاهی داشته باشد.

محل مصاحبه و معاینه باید تا حد امکان امن، مناسب و راحت باشد.

زمان کافی برای مصاحبه در نظر گرفته شود و امکان انجام مصاحبه‌های متعدد، در صورت ضرورت، در نظر گرفته شود.

تکنیک سوالات باز در مصاحبه با قربانیان شکنجه

استفاده از سوالات باز به عنوان یک تکنیک مصاحبه به میزان قابل توجهی هم میزان و هم دقت اطلاعات ارائه شده توسط مصاحبه شونده را افزایش می‌دهد. پرسش‌های باز به مصاحبه‌شوندگان این آزادی را می‌دهد که جزئیات مربوط به وقایع را، همانطور که آن را به خاطر می‌آورند، بیان کنند. این روش افراد را تشویق می‌کند تا نقش فعال تولید و ارائه اطلاعات را به جای یک نقش منفعلانه برای پاسخ دادن به سوالات به عهده بگیرند.

انواع سوالات باز که می‌تواند به درک حقیقت کمک کند عبارتند از:

«توضیح دهید که چه احساسی در شما ایجاد کرد»

«توضیح دهید که اتاق چه شکلی بود»

«به من بگو چه اتفاقی افتاده است»

تا جایی که ممکن است باید از سوالات رهبری کننده اجتناب شود، زیرا افراد ممکن است با آنچه فکر می‌کنند مصاحبه کننده می‌خواهد بشنود، پاسخ دهند. مثل چنین پرسشی: «حتما خیلی ناراحت بودی، نه؟»

ممکن است برای مشخص کردن مواردی به سوالات بسته نیاز باشد، به عنوان مثال «این اتفاق قبل یا بعد از ... افتاده است؟» اما در استخراج اطلاعات کمتر موثر هستند.

برای شفاف‌سازی پاسخ‌های باز یا ایجاد انگیزه در مصاحبه‌شوندگان مردد، مناسب است از پرسش‌های متمرکز یا کاوشگرانه استفاده شود. سوالات متمرکز ممکن است با کلمات «چه کسی»، «چه چیزی»، «کجا»، «چه موقع» و «چگونه» شروع شوند.

در پرسش‌های بسته باید احتیاط کرد، زیرا استفاده از سوالات بسته، میزان و دقت اطلاعات ارائه شده توسط مصاحبه‌شونده را محدود می‌کند. علاوه بر این، پرسیدن خیلی سریع سوالات ممکن است افراد را گیج کند، پاسخ‌های متناقضی ایجاد کند یا حتی فضای بازجویی را به آنها یادآوری کند.

قربانیان شکنجه ممکن است در بازگو کردن جزئیات خاص مربوط به شکنجه یا بدرفتاری، مشکل داشته باشند. به یاد داشته باشید که فقدان جزئیات یا ناتوانی قربانی در ارائه گزارش خطی از سوءاستفاده به این معنی نیست که این اتفاق رخ نداده بلکه دلایل آن را بر اتفاقاتی که برای قربانی رخ داده جستجو کرد.

چالش‌های مصاحبه با قربانی متأثر از تبعات روانی شکنجه

چه به عنوان خبرنگار، چه به عنوان وکیل و یا پزشک معاینه کننده وقتی می‌خواهیم با قربانیان شکنجه مصاحبه کنیم با چالش‌های متعددی روبرو هستیم. شناخت این چالش‌ها و پیش‌بینی راه‌های آلترناتیو پیش از شروع مصاحبه کمک می‌کند تا نتیجه بهتری از مصاحبه بگیریم. ۲ چالش عمده عبارتند از:

۱- مشکل در یادآوری/فراموشی

قربانیان شکنجه به دلایل متعدد ممکن است در یادآوری رویدادها دچار مشکل باشند. عواملی همچون:

- عوامل استفاده شده در حین شکنجه، مانند بستن چشم، خوراندن مواد مخدر به قربانی، از دست دادن هوشیاری؛
- ترس از در خطر قرار دادن خود یا دیگران؛
- عدم اعتماد به مصاحبه‌کننده؛
- تاثیر روانی شکنجه و ضربه برای مثال برانگیختگی عاطفی بالا، اجتناب شناختی به دلیل احساسات دردناک، مانند احساس گناه و شرم، و اختلال در حافظه، بیماری‌های ثانویه روانی مرتبط با تروما مانند افسردگی یا PTSD می‌تواند فرد را در یادآوری رویدادها با مشکل روبرو سازد؛
- اختلال حافظه ناشی از وارد شدن ضربه به سر، خفگی، غرق شدن یا گرسنگی؛
- مکانیسم‌های مقابله ای محافظتی، مانند انکار، اجتناب و جداسازی؛
- تحریم‌های فرهنگی تجویز شده که اجازه می‌دهد تجارب آسیب‌زا فقط در محیط‌های بسیار محرمانه آشکار شود مثل موارد مربوط به تجاوز جنسی؛

۲- تغییر و ناسازگاری

قربانیان شکنجه معمولاً به طور همزمان در معرض انواع مختلف آزار و اذیت قرار می‌گیرند. بنابراین ممکن است حالت طبیعی حافظه آنها بر اثر شکنجه یا بدرفتاری دچار تغییر شده باشد یا ممکن است افراد تحت شرایطی بازداشت شده باشند که حس زمان و مکان را از دست داده باشند، به عنوان مثال با چشمان بسته یا در سلول انفرادی در یک فضای تاریک قرار گرفته باشند، یا در حالت ضعف به دلیل محرومیت از غذا، آب و یا خواب نگهداری شوند. در چنین حالتی قربانیان مستعد اشتباه گرفتن یک مرحله تجربه با محله دیگر هستند و تشخیص بین مراحل و یا شرایط برایشان مشکل است.

روزنامه‌نگاران به چه مقدار از جزئیات نیاز دارند؟

خیلی اهمیت دارد که به عنوان یک روزنامه‌نگار، در مرحله مستندسازی و گزارش‌دهی موارد شکنجه بدانیم به چه اطلاعاتی و چه جزئیاتی از شکنجه نیاز داریم. مصاحبه‌کنندگان باید در مورد میزان جزئیات خاص مورد نیاز برای مستندسازی سوءاستفاده مورد ادعا از قضاوت شخصی و مسلکی خود استفاده کنند. به عنوان مثال، اگر شخصی به طور مکرر مورد شکنجه یا تجاوز جنسی قرار گرفته باشد، استخراج تمام جزئیات در مورد هر مورد شکنجه یا تجاوز ممکن است غیرضروری یا نامناسب باشد.

اگر به دست آوردن اطلاعات در مورد تعدادی از حوادث مکرر و مختلف مهم است، از مصاحبه‌شونده بخواهید مواردی را که به وضوح بیشتر به خاطر می‌آورند یا تاثیرگذارتر است را شرح دهد تا درک حقیقت ساده‌تر شود.

الزامات مصاحبه با کودکان

مصاحبه با کودکان به دلیل شرایط سنی و قانونی و به دلیل احساسات متفاوت و تاثیری که هر رفتار بر آینده آنها می‌تواند داشته باشد، مستلزم رعایت الزاماتی است که مانع از آسیب به کودک و در راستای تامین منافع او باشد.

موقع مصاحبه با کودکان باید بدانید:

حق کودکان به داشتن رضایت برای انجام مصاحبه و حفظ محرمانگی اطلاعات در مورد آنها باید رعایت و به رسمیت شناخته شود. با توجه به سن و بلوغ کودک احتمال نیاز به کسب رضایت والدین یا قیم نیز وجود دارد.

باید توجه ویژه‌ای به ارائه حمایت‌های لازم در جریان مصاحبه به شمول گذاشتن وقت مورد نیاز برای ایجاد رابطه، استفاده از زبان واضح و مناسب سن کودک و فراهم کردن فرصت‌های کافی برای استراحت و سؤال کردن، صورت گیرد.

اطلاعات در مورد روش انجام مصاحبه باید در مطابقت با سن و درجه درک کودکان تنظیم شود و به روش‌هایی که آنها بتوانند درک کنند، منتقل شود.

درک مرحله رشد و فرآیند شناختی کودکان ضروری است.

رعایت منافع عالی‌ه کودکان بر هر حقیقتی اولویت دارد.

بخش سوم:

چگونگی ایجاد رابطه و

اعتمادسازی با فرد آسیب دیده

چگونگی ایجاد رابطه و اعتمادسازی با فرد آسیب دیده

همدلی یکی از اجزای مهم ایجاد رابطه است. همدلی با داشتن توانایی تشخیص و درک تجربه عاطفی مصاحبه‌شونده و با در نظر گرفتن و احترام به احساسات مصاحبه‌شونده، ممکن می‌شود. همدلی را می‌توان از طریق گوش دادن فعال، حالات مناسب چهره یا با تصدیق شفاهی احساسات مصاحبه‌شونده برقرار کرد. در برخی موارد، بیان موضع واضح در برابر نقض حقوق بشر، از جمله شکنجه و بدرفتاری می‌تواند برای ایجاد همدلی مفید باشد. روزنامه‌نگاران باید ضمن حفظ اصول حرفه‌ای، موضع خود را در برابر نقض حقوق بشر به قربانی اعلام کنند تا بتواند رابطه عاطفی بهتری با او برقرار سازند.

بنابراین برای ایجاد رابطه و اعتمادسازی با فرد آسیب دیده، این نکات را مورد توجه قرار دهید:

با فرد مصاحبه‌شونده با استفاده از گوش دادن فعال، ارتباط دقیق، ادب و همدلی و صداقت واقعی و احترام، رابطه ایجاد کنید.

در مورد انتظاراتان از این مصاحبه به مصاحبه‌شونده قبل از آغاز مصاحبه توضیح دهید. این موضوع می‌تواند احساس کنترل بیشتری به مصاحبه‌شونده بدهد.

مراقب لحن، عبارت و ترتیب سؤالاتان باشید.

سوالات حساس باید تنها پس از اینکه به یک درجه ای از اعتمادسازی با مصاحبه‌شونده دست یافتید مطرح کنید.

به مصاحبه‌شونده اطمینان دهید که در صورت نیاز می‌تواند پاسخ ندهد و یا بین مصاحبه وقت استراحت بخواهد.

حس کنترل بر روش و فضای مصاحبه را در مصاحبه‌شونده ایجاد کنید، چنین حسی باعث تقویت ارتباط بین دو طرف می‌شود.

آسیب مجدد و ضرورت توقف مصاحبه

یادآوری و روایت شکنجه و بدرفتاری، می تواند موجب آسیب مجدد به قربانی شود. هیچ کس مجاز نیست به گونه ای رفتار کند یا بحثی را با قربانی باز کند که موجب آسیب مجدد او شود، بنابراین چنانچه در طول مصاحبه احساس کردید فرد، دارد دچار آسیب مجدد می شود بلافاصله باید مصاحبه را متوقف یا موضوع را عوض کنید.

آسیب مجدد علائمی دارد که به هنگام ظهور می توانید آن را تشخیص و روند مصاحبه را تغییر دهید. عمده ترین علائم آسیب مجدد به این شرح است:

به حداقل رساندن مکالمه

تمایل به اجتناب از بحث در مورد
حوادث مشخص

اضطراب در مورد مصاحبه

استفاده از مکانیسم های دفاعی
مثل کناره گیری و آرامش بیش از
حد در طول مصاحبه و یا برعکس
امکان ابراز خصومت و خشم

علائم شدید برانگیختگی یا
بی خوابی، بی حسی و بی تفاوتی
در پاسخگویی یا غرق شدن در
خاطرات و احساسات گذشته

احساس مجدد علائم
فیزیکی یا احساسی مربوط
به شکنجه

واکنش های شخصی قربانی، می تواند بر فرآیند مصاحبه و در نهایت بر نتیجه ارزیابی تأثیر بگذارد. به همین ترتیب، واکنش های شخصی مصاحبه کننده نسبت به مصاحبه شونده نیز می تواند بر روند مصاحبه و نتیجه ارزیابی تأثیر بگذارد. بسیار مهم است که اگر تجاربی دارید که ممکن است بر نوع مدیریت مصاحبه و طرح سوالها می تواند اثر بگذارد، پیش از انجام مصاحبه روی آن تمرکز کرده باشید و راههایی برای پیشگیری از عواقب آن بیابید، در غیر این صورت وارد مصاحبه نشوید چون ممکن است موجب آسیب مجدد قربانی شوید.

ملاحظات مصاحبه با LGBTQI یا دگرباشان جنسی

افرادی که در فرآیند بازجویی، شروع به درک گرایش جنسی خود می‌کنند، در معرض خطر شکنجه و بدرفتاری می‌باشند. در مواردی که قربانیان با مفهوم سنتی جنسیت مطابقت ندارند و خود را از جمله تراجنسیتی، بین جنسیتی و افراد ناسازگار جنسیتی می‌دانند، مصاحبه‌کنندگان باید هویت جنسیتی اعلام شده مصاحبه‌شوندگان را احترام کرده و از نام و ضمایر جنسی ترجیحی آنها استفاده کنند.

پس هنگام مصاحبه با دگرباشان جنسی، این ملاحظات را در نظر داشته باشید:

گرایش جنسی به جاذبه ذاتی عاطفی، عاشقانه و/یا جنسی فرد با افراد دیگر اشاره دارد.

هویت جنسیتی به چگونگی درک افراد از خود و آنچه که خود را می‌نامند اشاره دارد.

افرادی که خود را با هر یک از طیف وسیع و متنوع جهت گرایش جنسی شناسایی می‌کنند، اغلب به عنوان افراد لزبین، همجنس‌گرا، دوجنسه، ترنسجندر و دگرباش شناخته می‌شوند.

افراد بین جنسی کسانی هستند که با ویژگی‌های جنسی (از جمله اندام‌های تناسلی، غدد جنسی و الگوهای کروموزومی) به دنیا می‌آیند که با تصورات معمولی بدن مرد یا زن مطابقت ندارند.

برای بحث در مورد رویدادهای آسیب‌زا، استفاده از برخی از تکنیک‌ها ممکن است به کودک در توصیف رویدادها کمک کند. ترسیم یک جدول زمانی می‌تواند به کودک کمک کند تا رویدادها را از نظر زمان وقوع آنها بیان کند. برای این کار می‌توان از شاخص‌های زمانی که به خوبی به خاطر سپرده شده‌اند استفاده کرد، به عنوان مثال، «این اتفاق قبل یا بعد از ۱۵ سالگی شما افتاده است؟» یا «قبل یا بعد از پایان سال تحصیلی؟». این روش می‌تواند به شناسایی دقیق رویدادها از نظر زمانی کمک کند. ممکن است کودک ترجیح دهد در مورد تجاربش یک نقاشی بکشد و سپس آن را توضیح دهد. برای قربانیان شکنجه و آسیب‌های دیگر، توجه به این نکته مهم است که تجارب آسیب‌زا ممکن است به طور مشخص در مدت زمان طولانی واقع شده باشد، این آسیب ممکن است اغلب با یک برخورد عاطفی، برانگیختگی و اضطراب، به صورت آنی دوباره ایجاد شود. با اینکه این علائم خود می‌تواند منبع اطلاعات باشند، باید از روش‌های غیرکلامی برای کاوش اطلاعات و با احتیاط عمل گردد.

واکنش‌های کودک به تروما به سن، مرحله رشد و مهارت‌های شناختی او بستگی دارد. نوجوانی یک دوره قوی و حساس رشد است که در آن اثرات تروما می‌تواند بسیار متفاوت باشد. شکنجه و سایر تجربیات آسیب‌زا ممکن است باعث تغییرات شخصیتی عمیق در نوجوانان شود که به نوبه خود منجر به اختلال مزمن در عملکرد عاطفی و مشکلات رفتاری و مشکلات در روابط می‌شود. از طرف دیگر، تاثیرات شکنجه بر نوجوانان ممکن است شبیه به آنچه در کودکان کوچکتر دیده می‌شود، باعث پسرفت و کاهش در عملکرد گردد.

ایجاد رابطه سازنده با کودکان

ایجاد رابطه سازنده با کودکان را می‌توان با اتخاذ تدابیری مثل اطمینان از اینکه محیط و لحن مصاحبه تا حد امکان غیررسمی و راحت است تسهیل کرد. خوب است که به کودکان اجازه دهید قبل از شروع مصاحبه در مورد روند مصاحبه و زمان‌بندی و سایر موضوعات اطلاعاتی داشته باشند. به آنها اطلاع دهید که مصاحبه حدوداً چقدر طول می‌کشد و اینکه می‌توانند در صورت لزوم درخواست گرفتن وقفه و تفریح در جریان مصاحبه را نمایند. دامنه توجه کودکان می‌تواند بسیار محدود باشد، بنابراین ممکن است لازم باشد در طول مصاحبه وقفه ایجاد کنید و یا مصاحبه را در چند جلسه انجام دهید.

مصاحبه با کودکانی که در بازداشت به سر می‌برند، و احتمالاً حتی در دست عاملان شکنجه یا بدرفتاری هستند، بدیهی است که با مصاحبه در حریم خصوصی و امن خارج از محل بازداشت بسیار متفاوت است. اهمیت جلب اعتماد فرد در چنین شرایطی مهم است. با این حال، مهم‌تر این است که به آن اعتماد، شاید ناخواسته، خیانت نکنیم. تمام اقدامات احتیاطی باید انجام شود تا اطمینان حاصل شود که بازداشت‌شدگان خود را در معرض خطر قرار نمی‌دهند. از بازداشت‌شدگانی که ادعا می‌کنند که مورد شکنجه یا بدرفتاری قرار گرفته‌اند باید پرسید که آیا آنها نگرانی دارند که اطلاعاتی که در مصاحبه ارائه می‌دهند می‌تواند علیه آنها مورد استفاده قرار گیرد و اگر جواب‌شان، بلی است، باید پرسیده شود که به کدام روش این اطلاعات بر علیه‌شان استفاده می‌شود تا بتوان مانع از وقوع آن شد.

ایجاد اعتماد می‌تواند چالش برانگیز باشد، زیرا ممکن است موقعیت یا شرایط مصاحبه به کودک یادآور شکنجه یا بدرفتاری باشد، که او تجربه کرده است. اعتماد ممکن است به دلیل عدم تعادل سنی و قدرت تضعیف شود یا اگر کودک وکلا یا پزشکان را به عنوان نمایندگان گروه سیاسی، قومی یا اجتماعی تلقی کنند ممکن است آنها را با مقاماتی که آنها را شکنجه کرده‌اند، یکسان بدانند. این عوامل ممکن است بر اعتماد والدین و سرپرستان کودک بر روند پرونده نیز تأثیر بگذارد.

پس برای ایجاد اعتماد در کودکان این نکات را رعایت کنید:

به طور مناسب با کودک احوالپرسی کنید و مصاحبه را با موضوعات غیر حساس در مورد زندگی روزمره کودک مانند مدرسه، دوستی‌ها و سرگرمی‌ها آغاز کنید.

فاصله‌تان را با کودک از نظر روانی و رسمی به عنوان مثال، با استفاده از یک میز گرد یا بیضی برای انجام مصاحبه و اجتناب از قرار دادن صفحه کامپیوتر در مقابل خود کاهش دهید.

فرصت کافی برای استراحت فراهم کنید و با احتیاط لازم که کودک را تحت تأثیر قرار ندهد، به صحبت‌های کودک توجه کنید.

تنقلات، نوشابه، دستمال کاغذی، و وسایل طراحی در دسترس داشته باشید.

اگر نشانه‌هایی وجود دارد که کودک در حال مضطرب شدن، از هم گسیختگی یا پریشانی قابل توجه است، مصاحبه را متوقف کنید و تمام اقدامات را برای تسکین کودک و یا دسترسی به حمایت‌های روانی-اجتماعی انجام دهید.

نوجوانان و جوانان لژیین، همجنس‌گرا، دوجنس‌گرا و ترنس‌جندر، احتمالاً شکنجه و آزار را توسط بزرگسالان و همسالان با درجه‌های بالاتری تجربه می‌کنند، زیرا با کاهش یا عدم موجودیت حمایت‌های اجتماعی و قانونی، خطر آزار و اذیت افزایش می‌یابد. تحقیقات نشان می‌دهد که تجارب مربوط به آزار و اذیت ممکن است به شدت بر سلامت روان آنها تأثیر بگذارد. هنگام ثبت شکنجه در نوجوانان و جوانان لژیین، همجنس‌گرا، دوجنس‌گرا و تراجنسیتی، مهم است که عوامل آسیب‌زا را به طور خاص در نظر بگیرید و به تأثیر بالقوه آنها دقت کنید. فراهم کردن یک محیط امن و محرمانه و اجتناب از زدن انگ هویت جنسیتی و گرایش جنسی، ضروری است.

ما باید زمان لازم را برای شناسایی عملی که می‌تواند آسیب مجدد به قربانی بزند، اختصاص دهیم و خود را مطمئن سازیم که از انجام آنها اجتناب می‌کنیم. مطمئناً اکثر ارائه‌دهندگان خدمات حقوقی عمده‌اً به موکلین خود آسیب مجدد وارد نمی‌کنند، اما اگر ما به خوبی مراقبت نکنیم ممکن است سهواً به آنها آسیب وارد کنیم. گاهی برای به دست آوردن اطلاعات عجله داریم، خودمان احساساتی می‌شویم و گاهی قضاوت‌های شخصی خود را نمی‌توانیم پنهان کنیم. چند نمونه از اعمالی که باعث آسیب مجدد می‌شود و باید از آن به شدت پرهیز و اجتناب کنید به این شرح است:

مقایسه تجربه قربانی با تجربه دیگران

قضاوت کردن در مورد پاسخ قربانی به رویدادهای آسیب‌زا

قضاوت قربانی و تلقین کردن او به اینکه او ممکن است مقصر رویدادها باشد

برخورد با قربانی به عنوان مدرک

مشاجره با قربانی یا عصبانی شدن

نادیده گرفتن ترس‌های قربانی و یا غیر واقعی خواندن آن ترس‌ها و همچنان وسواسی خواندن قربانی

مجبور کردن قربانی به صحبت کردن

طرح فرضیات در مورد آنچه برای قربانی اتفاق افتاده است

رفتار با قربانی به گونه‌ای که گویی او درمانده است

پاسخ دادن به تماس‌های تلفنی، پیامک یا ایمیل در حالی که با قربانی هستید

نشان دادن انزجار یا سرزنش

فریاد زدن یا نشان دادن بی‌حوصلگی

«آسیب نرساندن» یک اصل اخلاقی قربانی محور و یک اصل اخلاقی حرفه روزنامه‌نگاری است. اصل آسیب نرساندن قربانی محور یعنی:

احترام به خواسته‌های او بدون توجه به عوامل بیرونی

حمایت از خودمختاری قربانی با به رسمیت شناختن حق و توانایی او برای تصمیم‌گیری مستقل و اقدام بر اساس ارزش‌ها و باورهای شخصی

بنابراین باید دانست طبق قوانین داخلی و بین‌المللی، شکنجه امری غیرقانونی است و هیچ کس به هیچ عنوان نباید تحت شکنجه قرار گیرد. پس کشف و افشای شکنجه، یک رسالت رسانه‌ای برای حمایت از قربانیان نقض حقوق بشر و توقف و تکرار نقض حقوق بشر است. یکی از راههای کشف و گزارش‌دهی نقض حقوق بشر شامل شکنجه، مصاحبه با قربانیان شکنجه، آزار و مبتلا به تروما است. چنین مصاحبه‌ای مستلزم رعایت اصول حرفه‌ای و اخلاقی است تا هم به کشف حقیقت کمک کند و هم از آسیب مجدد به قربانی جلوگیری کند خصوصا وقتی قربانی کودک است و مصاحبه شرایط ویژه‌تری را می‌طلبد.

زمستان ۱۴۰۱